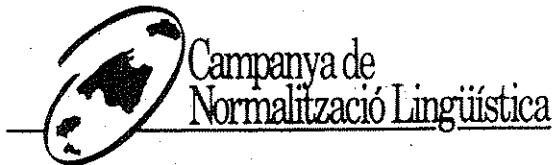

LÍNIA DIRECTA

amb la Campanya de Normalització Lingüística

IV

Palma
1993

Línea Directa

© Aina Moll

Producció: Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears

Fotocomposició: Jorvich, s.l.

Impressió: Jorvich, s.l.

Dipòsit Legal: PM-1.364/1991

La lengua romance de Mallorca

En Lluís J. Jiménez, en un missatge que ens ha deixat al contestador, diu que ha trobat “a la *Historia de las Baleares* que reparteix el Diàrio de Mallorca, fascicle 74, pàg. 874”, aquest text:

Tanto los trámites judiciales como las sentencias están elaborados como era habitual, salvando excepciones contadas, en lengua latina y las demás foráneas en la lengua romance de Mallorca.

I afegeix: “Què vol dir això de *lengua romance de Mallorca*? Voldria saber si és el català, i si ho és, per què no ho diuen?”

Pel to de la pregunta, sembla que sospita que s’ha volgut escamotejar el nom de la llengua. És possible que sigui així, perquè hi ha gent, inclòs l’autor d’aqueix fascicle, que té al·lèrgia del nom de **català** i el tracta com un autèntic *tabú*. Però com que parla dels documents del segle XIV, és ben lícit -i lògic- que empri la terminologia medieval: la *lengua romance* de Mallorca és el català, la *lengua romance* de Burgos és el castellà i la de París el francès.

Les llengües romàniques es van formar, en una evolució de molts de segles, a partir del llatí que parlava la gent il·letrada - que era la immensa majoria - en els diferents territoris de l’Imperi Romà: el *llatí vulgar* (*sermo vulgaris* o *sermo rusticus*). El llatí que anomenam “clàssic” era el literari, el que ensenyaven els gramàtics i empraven els oradors, i era el mateix a tot l’Imperi (no el podem anomenar “estàndard” perquè, a part que resultaria un anglicisme anacrònic, l’estàndard és el model de llengua formal per a tots els parlants, i el llatí clàssic només estava a l’abast d’una minoria privilegiada).

El llatí vulgar no s’escrivia: l’hem hagut de conèixer per les faltes de gent que no sabia prou llatí, o per paraules que apareixen en certs documents al

costat de les llatines corresponents (per fer-les entenents als atorgants), o per la llista (*Appendix probi*) d'un gramàtic que aconsellava "no digueu això, digau això altre". Era llengua col·loquial, molt diferent d'un territori a l'altre.

A poc a poc, els parlars "vulgars" s'empren en textos adreçats a un públic popular, que ja no entén el llatí (sermons, vides de sants, gestes de cavallers, traduccions d'autors clàssics, etc.). Aleshores es distingeix entre textos escrits en llatí i textos *romanice*, "en romànic", que en francès es diu *roman*, en català *romanç* i en castellà *romance* o *román* (Gonzalo de Berceo diu que vol escriure *en román paladino / en el qual suele el pueblo hablar a su vecino*), i el terme **vulgar** alterna amb el de **romanç**. Així, trobam en el *Blanquerna* de Ramon Llull (citat per Coromines, DECLIC):

...que alcuna dona legís alcun libre qui fos en romanç per ço que les dones lo poguessen entendre.

(Coromines posa entre parèntesis, al costat de "dones", *monges*, ja que les monges eren les úniques dones que sabien llegir).

O això altre, en el *Llibre de Contemplació* (citat pel DCVB):

Per ço car lo vostre servidor... sia romançador d'aquesta obra d'aràbic en romanç,

on **romançador** té el sentit de *traductor*.

En temps de Llull no es considerava necessari precisar de quin "romanç" es tractava: era la llengua en què escrivia l'autor; però com que amb aquest nom es designaven parles tan diferents, s'hi va anar afegint, de cada vegada més, un adjectiu o un complement localitzador, i la paraula "romanç" (i els seus equivalents a les altres llengües romàniques), sense afegitó, s'empra per designar un determinat tipus de creació literària: una novel·la en francès, els *romances* en castellà i els **romanços** en català -però Llull designa també amb aquest nom el *Blanquerna*: *Ligia en les places e en les corts e en los monestirs lo romanç de Evast e Blanquerna*.

Romanç no va ser l'única denominació, en els orígens. S'emprà també **pla** ('planer, fàcil'):

Un moro que sabia parlar pla (Crònica de Ramon Muntaner).

El text de dit privilegi és traduït de latí en pla (document de 1401).

A Menorca, fins fa ben poc, nigú deia *rallar menorquí*, ni *català*, sinó

rallar en pla, i encara ara és, si no vaig errada l'expressió més usada pels menorquins per referir-se al català de l'illa.

L'adjectiu **català** va prenent importància fins a fer-se substantiu per designar la llengua, i el "romanç català" o "pla català" arriba a ser simplement **català**, que és el nom que avui es dona universalment a la nostra llengua.

En resum, *lengua romance de Mallorca* és una denominació medieval apropiada en boca d'un historiador que parla de l'època medieval, i que no contradiu en res el fet que **el romanç de Mallorca és el català**. La llàstima és que l'ús d'aquesta terminologia sembli donar la raó (sobretot perquè ell no ho ha desmentit) als qui addueixen el nom de l'autor d'aquest fascicle per justificar les seves imprementables maniobres contra la unitat de la llengua. - A. M. (15/2/93).